

СПАДЧЫНА КРЭСАЎ

№ 5 / год III

Снежань, 2014

ISSN 2544-0039

Ад выдаўца:

Мы заканчваем 2014 год выданнем 5-ці нумароў “Спадчыны Крэсаў” у цяперашнім фармаце, а таксама чатырох нумароў, адрэдагаваных папярэднім галоўным рэдактарам — Войцехам Яхімовічам. Гэта Войцех Яхімовіч у любускай друкарні “Шыба” на Ўзгужах Далькоўскіх надаў чатырохстаронкавай “Спадчыне Крэсаў” цяперашнюю форму, да якой добра паставілася чытацкае кола. Адмова яго ад выканання паўнамоцтваў галоўнага рэдактара ў сярэдзіне снежня паставіла выдаўца ў цяжкае становішча. Хацелася б і надалей прытрымлівацца тэрмінаў і захоўваць перыядычнасць выдання паўгадавіка. Рэдакцыйны ж партфель аказаўся пусты. Гэты, пяты нумар, падрыхтаваны пад кіраўніцтвам Яаны

Мацэвіч-Пісарскай, захоўвае ранейшы выгляд часопіса, дасканала ўпісваючыся ў ягоную канцэпцыю і разам з тым даючы магчымасць зменаў. Пачынаючы з 6-га нумара (чэрвень 2015 г.) мы маем намер павялічыць аб’ём паўгадавіка да 8-мі старонак фармату А4 і шчыльней арыентаваць яго на акрэслены рэгіён колішніх “Крэсаў Усходніх” — даўнейшы Мінскі павет Рэчы Паспалітай, кавалкі якога знаходзіліся ў межах Польскай Рэспублікі пасля Рыжскай дамовы 1921 г., дзякуючы якой мноства нашчадкаў шляхецкіх сем’яў Мінскага павета, а таксама былога Івенецкага графства, цяпер расцярушаныя па Польшчы і ўсім свеце.

Станіслаў Ян Плевака
старшыня Таварыства роду Плевакаў

Пергамент з Вывадам шляхецтва роду Плевакаў 1800 г.

У сярэдзіне снежня 2013 года я першы раз сустрэўся са стрыечным братам Пятром Рудскім з Варшавы. Ён паказаў цікавыя памятныя рэчы пра продкаў, здымкі і дакументы прадзеда, капітана Людміра Плевакі (памёр 30 снежня 1918 года ў Мінску). Найбольш хвалюючай была магчымасць пабачыць на свае вочы дакумент, апісаны маім бацькам Мар’янам Плевакам, які бачыў гэты дакумент перад Першай сусветнай вайной і пра які ён напісаў у сваіх успамінах за год перад смерцю (у 1971 годзе): “Акт надання герба “Пагоня II” на пергаменце, змацаваны вялікімі васковымі пячаткамі ў каробках [у рукапісе вылучаныя словы закрэсленыя. — С. П.] караля Уладзіслава Ягайлы, захоўваўся у сям’і майго найстарэйшага дзядзькі Сабеслава на Ковеншчыне і не ведаю, ці перажыў ён час вайнаў 1914—1918, 1920 і 1939—1945 гадоў”. Апрацоўваючы згаданыя успаміны, я так пракаментываў гэтую інфармацыю:

“У “Вопісе дакументаў” ёсць такі вопіс “Вываду фаміліі народжаных Плевакамі”, прынятага дэпутацкай мінскай шляхты на падставе вываду віленскай шляхецкай дэпутацыі ў 1800 годзе. Апісанне майго бацькі паўтарае сапраўднае ўражанне, зафіксаванае вачыма дзіцяці”.

І сапраўды, гаворка ішла пра пергаментны дакумент (напісаны на спецыяльна вырабленай скуры) з вялікімі васковымі пячаткамі, гербам Літоўска-Віленскай губерні, у металічнай скрынцы, з каляровым гербам “Пагоня”, намалёваным у сярэдзіне дакумента, напісаным аграмантам, каліграфічным почыркам пры дапамозе гусінага пяра. Як інфармуе падзагалоўак, дакумент датаваны 7 снежня 1800 года. Сам жа пергамент “пад пячаткай Шляхецкага сходу Літоўска-Віленскай губерні 28 студзеня 1807 года выданы рэквізаванаму боку”.

Пан Адам Пшчалкоўскі са Згуртавання польскай шляхты параіў, што гэты дакумент трэба прафесійна адсканаваць на бяздотыковым сканеры, напрыклад, у адмысловай майстэрні Галоўнага архіва старажытных актаў (AGAD). Гэта вельмі шмат каштавала б, але пасля гэтага нашчадкі людзей, якія там пазначаныя, маглі б павесіць рэпрадукаваны дакумент на сцяне у сваім доме.

30 студзеня 2014 года адбылася сустрэча ў Галоўным архіве

старажытных актаў, што на вуліцы Длугай, д. 7, у Варшаве. З боку Таварыства роду Плевакаў былі Пётр Аляксандр Рудскі — захавальнік родавага дакумента, і Станіслаў Ян Плевака — старшыня Таварыства роду Плевакаў. Супрацоўнікі AGAD былі прадстаўленыя Каралем Зглінскім, кіраўніком секцыі рэпраграфіі і алічбоўвання (адначасова старшынёй Таварыства аматараў старажытных дакументаў „Archivum Patriae”, ці “Архівы Айчыны” (www.archivumpatriae.pl)), а таксама Юстынай Круль, спецыялісткай па пергаментных дакументах. Ацэнка дакумента была станоўчай. Нягледзячы на тое, што

Каля пергаментнага роду Плевакаў ў AGAD 30 студзеня 2014 г. Злева направа: Караль Зглінскі, Юстына Круль, Пётр Рудскі. Фатаграфаванне Станіслаў Плевака

Заканчэнне на стр. 3

Пятруцкія з фальварка Васішкі

Фальварак Васішкі знаходзіўся за 4 кіламетры ад Івянца, непадалёк ад Замасцянаў (цяпер зямля, якая некалі належала фальварку, з'яўляецца часткай вёскі Замасцяны і належыць КУП "Сівіца").

З пачатку XX стагоддзя фальваркам кіравалі Антоні, Карл і Адольф Пятруцкія. Паводле дадзеных за 1921 год, у Васішках знаходзіліся два дамы, у якіх жылі 24 чалавекі (мужчын — 13, жанчын — 11). Пятруцкія былі католікамі і лічылі сябе палякамі.

У параўнанні з буйнымі мясцовымі землеўладальнікамі, напрыклад, Плевакамі (уладальнікі Дзяжоўшчыны) альбо Войнамі (уладальнікі маёнтку Пятрова), у якіх плошча маёнткаў складала 275 і 303 га зямлі, Пятруцкія мелі ўсяго 85 га (паводле дадзеных 1928 года). Перш за ўсё яны займаліся гадоўляй жывёлы. Апрача Васішак, Пятруцкія валодалі вадзяным млыном на рацэ Волма, каля фальварка. Пад канец 1920-х гг. афіцыйным уладальнікам Васішак стаў сын Антонія Пятруцкага — Эдвард (нар. у 1891 г.).

Вядома, што да 1939 г. ён кіраваў Івенцкім хрысціянскім сялянска-гандлёвым кааператывам. У 1937 г. у ягоным кааператыве здарыўся цікавы выпадак, пра які гаворыцца ў артыкуле "Несумленнасць фурмана альбо аптавіка", надрукаваным ў № 323 газеты "Kurjer Wileński" ад 24 лістапада 1937 года: "Хрысціянскі сялянска-гандлёвы кааператыв у Івянцы атрымаў бочку газу, якую прывёз Вінцэнт Ахрэм з аптовага склада Мірскага ў Стоўбцах. Пры адкрыцці бочкі з газай кіраўнік кааператыва Эдвард Пятруцкі заявіў, што ў газе 25% вады".

У верасні 1939 года пасля "вызваленчага" паходу Чырвонай Арміі Заходня Беларусі была далучана да СССР. Савецкія ўлады забаранілі прыватную ўласнасць на зямлю. 85 гектараў зямлі ў Пятруцкіх было канфіскавана. Амаль усе памешчыкі з ваколіц Івянца былі рэпрэсаваныя. Сярод іх быў і Эдвард Пятруцкі. Ён быў арыштаваны НКВС 15 снежня 1940 года і абвінавачаны ва ўдзеле ў контррэвалюцыйнай арганізацыі. Пасля, 23 ліпеня 1940 года, Пятруцкі быў асуджаны на 8 гадоў канцэнтрацыйнага лагераў. Пасля адбыцця пакарання ў "Севжэлдорлаг" (лагер у вёсцы Княжпагост, Рэспубліка Комі, СССР) быў вызвалены 23 верасня 1941 года. Рэабілітаваны 26 верасня 1989 года пракуратурай Мінскай вобласці. Падчас Другой сусветнай вайны Пятруцкія пайшлі ў партызаны Стаўбцоўска-Налібоцкага згуртавання Арміі Краёвай. У складзе 4-га кавалерыйскага эскадрона 27-га ўланскага палка імя Стэфана Баторыя яны прымалі непасрэдна ўдзел у барацьбе з нямецка-фашысцкімі акупантамі. Камандзірам 4-га эскадрона з 1 ліпеня 1944 года стаў паручнік Аляксандр Пятруцкі "Явар", народжаны ў 1909 годзе, сын Карла і Леакадзіі. Камандзірам гэтага эскадрона быў сяржант

Канстанцін Пятруцкі, народжаны ў 1911 годзе. Да Другой сусветнай вайны Канстанцін быў адным з нямногіх у Івенцкай гміне, хто меў невялікі, аднамясцовы магацыкл маркі "Пух".

Камандзірам 4-га ўзвода гэтага эскадрона быў сын Антонія і Альбіны — Эдмунд, псеўданім "Modrzew" (у перакладзе на беларускую мову — "Лістоўніца"), 1917 года нараджэння. Таксама ў гэтым эскадроне былі ўлан Баляслаў Пятруцкі (у 1942 годзе працаваў намеснікам дырэктара рамеснай школы ў Івянцы), 1912 года нараджэння, сын Адольфа, а таксама Аліна Дзяўга (народжаная Пятруцкая), дачка Адольфа, медсястра.

Летам 1944 года Стаўбцоўска-Налібоцкае згуртаванне Арміі Краёвай, якое да таго часу базавалася на тэрыторыі Налібоцкай пушчы, была перанесена ў Кампінскую пушчу, што знаходзіцца каля Варшавы. Там, у групе Кампінас, Пятруцкі ўдзельнічалі ў Варшаўскім паўстанні. У адной з бітваў, 7 верасня паблізу мясцовасці Пяскі, быў паранены Эдмунд Пятруцкі. Пад канец Варшаўскага паўстання, 29 верасня 1944 года, адбылася бітва пад Яктаровам. Цяжкія баі скончыліся фактычнай паразай групы Кампінас, якая перад паўстаннем налічвала 1 200 байцоў. Сярод 200 польскіх жаўнераў, якія загінулі ў бітве, знаходзіўся Канстанцін Пятруцкі. Ён быў пахаваны на вайсковых могілках у мясцовасці Буды Засінне.

Пасля заканчэння Другой сусветнай вайны Пятруцкія засталіся ў Польшчы. У Васішкі яны не вярнуліся.

Павел Арлоўскі,

в. Пакуці, каля Івянца. інтэрнэт версія апублікавана:

www.ivenec.eu/news/petruckie_iz_folwarka_vasishki/2014-1-2-1-5-222

На здымках:

Фальварак Васішкі,

польская карта 1938 года;

здымак finnoigr.ru; вайсковыя могілкі ў Будах Засінных.

Пачатак на ст. 1

дакументу больш чым дзвесце гадоў, з якіх сто ён захоўваўся ў металічнай тубе, гэтыя ўмовы значна на дакуменце не адбіліся. Ацалела таксама чырвоная вайсковая пячатка. Захоўвалася яна ў шчыльным металічным футляры (відаць, ён быў адчынены першы раз за сто гадоў) і захавалася ў ідэальным стане. Цікава, але нягледзячы на тое, што афіцыйная пячатка — руская, па акружнасці на ёй надпіс па-польску. Расейцы яшчэ не паспелі зрусіфікаваць усе дзяржаўныя структуры былога Вялікага Княства

Літоўскага.

У той жа час пячатка Мінскай губерні, прыкладзеная сухім спосабам да белага воску на адвароце пергаменту на 10 гадоў пазней, падчас упісання гэтага дакумента ў мінскія шляхецкія акты, мае апісанне кірыліцай (на здымку). Падчас сустрэчы было ўзгоднена, што работы над пергаментам уключаць у сябе кансервацыйныя мерапрыемствы, а менавіта — выпраўленне пергаменту і падшыванне “хваста”. Апрача таго, быў замоўлены выраб спецыяльнага футляра з бескіслотнага матэрыяла, у адпаведнасці з памерам дакумента. І толькі пасля планавалася выкананне сканавання.

Нарэшце 28 лютага 2014 года ніжэй падпісаны ў кампаніі сына Мар’яна, Антонія Плевакі, паехаў забіраць гэты дакумент і яго лічбавую копію. Дакумент, які па сутнасці з’яўляецца музейным экспанатам, быў бяспечным чынам змешчаны на падкладцы, укладзенай у кардонную бескіслотную скрынку. Прафесійныя здымкі зрабілі магчымым яго рэпрадукаванне ў любой форме, нават на пергаменце, і тым больш на добрай паперы. Тэкст дакумента застаўся добра чытэльным і выстаўлены на інтэрнэт-старонцы Таварыства роду Плевакаў (адрас: www.plewako.pl/archiwalia/wywodF.htm), дзе, клікнуўшы на мініяцюрку, можна яго падрабязна разгледзець. На другім здымку — пячатка Мінскага губернскага дваранскага сходу.

Станіслаў Плевака

6 лютага 2015 года

узнагароджанне брыгадным генералам Казімірам Яклевічам 10 лютага 2007, у 67 гадавіну пачатку масавай дэпартацыі паякаў у Сібір

класавых ворагаў вывезлі жонку Уладзіслава і ягонага пяцігадовага сына Уладзіміра. Цвёрды “крэсовы” матэрыял, аднак, лёгка не здаецца. У 1946 годзе асірацелая без бацькі сям’я дабралася да Польшчы. Уладзімір скончыў школу, а пасля Палітэхніку ў Уроцлаве, у якім жыў з 1953 года. 11 ліпеня 1964 года ўзяў шлюб з лекарам Вацлавай Чэрвінскай, лекарам. У ліпені 2014 года сужонства гучна і прыгожа адзначыла 50-годдзе свайго шлюбу.

Пасылаем сардэчныя віншаванні з нагоды падвоянага юбілею!

15 снежня 2014 года

(а паводле афіцыйных дакументаў 15 студзеня 2015 года)

свой васьмідзесяцігадовы юбілейны дзень нараджэння святкуе магістр, інжынер Уладзімір Плевака, старшыня рады Таварыства роду Плевакаў, высланец у Сібір у 1940—1946 гг.,

Нарадзіўся ў Вілейцы, быў сынам Вольгі і Уладзіслава Плевакаў. Уладзіслаў быў чыноўнікам стараства і саўладальнікам фальварка Залессе, што знаходзіўся паміж Кардунамі і Падневічамі, каля Івянца. Арыштаваны НКУС у верасні 1939 г. і, відаць, забіты ў мясцовай турме ў снежні 1939 года. Праз чатыры месяцы ў казахскія стэпы як

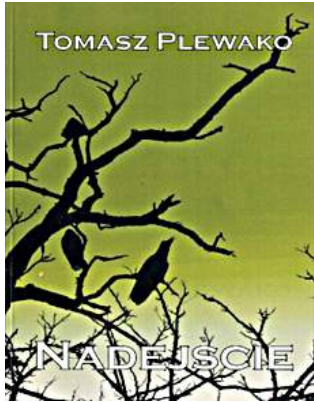
Сардэчна віншваем з нагоды нараджэння:

Антонія Плевакі, герба “Пагоня”, народжанага 9.11.2014, сына Тамаша і Ганны Плевакаў з Плоцка.

Лівіі Плевакі, герба “Пагоня”, народжанай 10.09.2014, дачкі Даміяна і Станіславы Плевакаў, са Старагарду Гданьскага.

Яна Раматоўскага, герба “Драгамір”, народжанага 4.05.2014, сына Тамаша і Монікі (з Плевакаў) Раматоўскіх з Гіжыцка.

Усе нованароджаныя члены роду Плевакаў ёсць у базе www.genealogia.plewako.pl, куды просім уносіць папраўкі і дапаўненні.

Томаш Мечыслаў Плевака

У нумары 1 за 2012 год мы ўжо згадвалі пра выданне томіка вершаў Тамаша Мечыслава Плевакі. Ён утрымлівае творы за 1997—2011 гады. Сёння мы прадстаўляем верш “Твар” з гэтага томіка.

Твар

Твары — гэта людзі, якіх ведаў, ведаеш і будзеш ведаць.

Твары — гэта людзі, якіх любіш і ненавідзіш.

Твары — са сну і з пекла.

Твары — якія так добра памятаеш.

Ведаеш іх лепш за ўласнае імя.

Але, калі глядзіш у люстэрка, бачыш толькі чужы

У кнігарні

<http://www.dobreksiazki.pl/b20505-zaklinaczka-sloni.htm>

яшчэ можна купіць нядаўна выданаю кніжку

Паўліны Плевакі

“Закліначка сланоў. Год з жыцця лекара для жывёл у Афрыцы.”

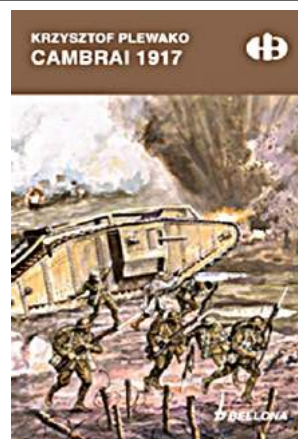
Інфармацыя пра выданне

“Спадчына Крэсаў” — гэта пераклад на беларускую мову выдаванага ў Польшчы часопіса “Dziedzictwo Kresowe”. Артыкулы, якія ў ім надрукаваныя, выклікалі цікавасць і на Валожыншчыне. Раённая газета “Працоўная слава” апублікавала некалькі перакладаў і артыкулаў Галіны Сабалеўскай і Ігара Солтана з Івянца, якія абавіраліся на матэрыялы з часопіса “Dziedzictwo Kresowe”. Таму было вырашана зрабіць поўны пераклад на беларускую мову.

Пераклад быў выкананы людзьмі, якія нарадзіліся на тэрыторыі былога Івенецкага графства — Паўлам Арлоўскім, Аленай Германовіч і іншымі асобамі. Сардэчны ім дзякуй.

Пачынаючы ад нумара 5 паўгадавіка, мы хочам прыйсці да сінхранізацыі абедзвюх моўных версій. Дата заканчэння складання нумароў пададзена ў калантытулах часопіса.

“Спадчына Крэсаў” будзе трапляць, згодна з законам аб абавязковым экзэмпляры, у цэнтральныя і ваяводскія бібліятэкі Польшчы, бібліятэкі беларускамоўных ліцэяў на Падляшшы і бібліятэкі беларускіх грамадскіх арганізацый. Мы маем намер таксама высыліць “Спадчыну Крэсаў” у некаторыя бібліятэкі Беларусі, пачынаючы з Нацыянальнай бібліятэкі ў Мінску.

Выдавец: Bellona EAN 97883 1113 1569, 288 старонак; фармат 125x195 мм.
У мягкай вокладцы. Кніжка ёсць у продажы ў:

www.ksiegarnia.bellona.pl/index.php?c=boo&bid=6978
https://be.wikipedia.org/wiki/Бітва_пры_Камбрэ,_1917

Крыштоф Плевака

Бітва пры Камбрэ ў 1917 г. — адна з найбольш вядомых бітваў, што адбыліся на Заходнім фронце падчас Першай сусветнай вайны паміж англійскай і нямецкай арміямі. У гістарыяграфіі яна вядомая як танкавая. Абодва бакі страцілі каля 40 тысяч чалавек, у тым ліку забітымі 10 тысяч. Пospехі саюзнікаў былі мінімальныя і несувмерныя з панесенымі стратамі. Бітва пры Камбрэ выявіла значэнне масавага прымянення танкаў, якія стварылі магчымасць выхаду з тупіка пазіцыйнай вайны. Разам з тым мэта наступлення саюзнікаў, якой быў прарыв лініі Зігфрыда, не была дасягнута.

СПАДЧЫНА КРЭСАЎ – паўгадавік

(беларуская версія - красавік 2017)

Выдавец: Таварыства Роду Плевакаў

Рэдакцыйная калегія: Яна Мацэвіч-Пісарская

(галоўны рэдактар), Станіслаў Ян Плевака

e-mail: dziedzictwokresowe@plewako.pl

паштовы адрас:

ul. ZWM 20/32, 02-786 Warszawa, Польшча

№ Рэгістр. Pr15143 (Варшава)

ISSN 2544-0039

банкаўскі рахунак у IdeaBank

PL94195000012006069783210003

друкарня www.KazdyFormat.pl

Warszawa, ul. Rolna 191

www.dziedzictwokresowe.plewako.eu

